

Polyergus rufescens

Amasonmyra

Steklar, Myror

EN

Starkt hotad (EN)
B2ab(ii,iii,v); C2a(i)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Hymenoptera (steklar), **Familj:** Formicidae (myror), **Släkte:** *Polyergus* (amasonmyror), **Art:** *Polyergus rufescens* - amasonmyra (Latreille, 1798) **Synonymer:** *amazonmyra*, *Formica rufescens* Latreille, 1798

Kännetecken

Storleken och den enfärgat orangebruna färgen gör att amasonmyra knappast kan förväxlas med någon annan myrart.

Arbetare: Längd 5–7 mm. Kroppen är gulbrun till rödbrun med några få, långa utstående hår på huvudet, mellankroppen och petiolus samt talrika utstående hår på bakkroppen. Huvudet är uppifrån sett ovalt och har tre punktögon. Munsköldens framkant är rak eller svagt konkav, medan den är konvex hos andra bitmyror (underfamilj *Formicinae*). Käkarna är smala med mycket små tänder på insidan. Efterryggen är puckelartad och brant bakåtsluttande, och petiolus är (från sidan sett) tjock.

Drottning: Längd 7–9,5 mm. Har sparsammare behåring och större punktögon än arbetaren. Det finns två drottningformer. Den ena ser ut som en arbetare men är något större och har något kraftigare mellankropp. Den andra har vingar med tillhörande kraftigt utvecklad mellankropp samt ett huvud som är bredare baktill.

Hane: Längd 6–7 mm. Svartbrun till svart med ljusare antenngissel och ben samt mycket sparsam behåring. Munsköldens framkant och petiolus har samma form som hos honorna, medan käkarna är kortare och saknar de små tänderna. Ögonen är mycket stora.

Utbredning och status

Amasonmyra förekommer i södra Sverige (norrut till Stockholmstrakten) och i sydligaste Norge. I Sverige är den visserligen spridd men ändå mycket sällsynt (10 fynd från fastlandet) utom möjligen på mellersta Öland, där knappt hälften av de svenska fynden gjorts. Utbredningsområdet för amasonmyra sträcker sig i övrigt från norra Spanien och östra Frankrike österut till sydvästra Sibirien samt norrut till tyska och polska Östersjökusten.

Ekologi

Amazonmyra är helt beroende av slavmyror (släktet *Formica*, undersläktet *Serviformica*). Hos oss är det oftast svart slavmyra *F. (S.) fusca* som hittats i amasonmyrebon, men även röd slavmyra *F. (S.) rufibarbis*, brun slavmyra *F. (S.) cunicularia* och gråmyra *F. (S.) cinerea* kan tjänstgöra som slavar. De gör allt arbete i boet och sköter försvaret av detta. Den enda syssla amasonmyrorna sköter själva är att skaffa nya slavar. De strövar till en början omkring en och en, ibland mer än 50 meter från sitt eget bo. När en av dem hittar ett slavmyrebo går den raka vägen hem och markerar samtidigt vägen med ett doftämne. Detta doftspår följs senare av en större grupp amasonmyror, som med hög fart och stor precision beger sig till slavmyreboet och tränger sig in där. Under marschen stannar de till några sekunder och gnider fötterna mot körtelutförgångar på bakkroppen, förmodligen i syfte att bättra på doftmarkeringen av färdvägen. När de går in i boet avger de ett avskräckande ämne, som får slavmyrorna att fly. De flyende slavmyrorna tar med sig en del larver och puppor, som därigenom undgår att bli byte åt angriparna. På så sätt blir boet inte helt utplundrat och kan överleva, till glädje även för amasonmyrorna som har ett stort behov av att rekrytera nya slavar vid senare tillfällen; upp till 40 000 på en säsong. De slavmyror som stannar kvar när amasonmyrorna tränger sig in, och som eventuellt försöker försvara boet, blir genomborrade av amasonmyrornas spetsiga käkar. Det är stora larver och puppor som amasonmyrorna är ute efter. Dessa bärs hem under kroppen, fasthållna med käkarna. Hemtransporten sker ännu raskare, och är om möjligt ännu mer spektakulär än utmarschen. Efter en kort tid i amasonmyreboet kläcks de nya slaverna och börjar utan protester utföra de sysslor arbetarmyror brukar göra. Dessa slavräder sker under varma, mer eller mindre soliga eftermiddagar under högsommaren, och mer än ett slavmyrebo kan plundras samma dag. Under denna tid, juli till september, sker också amasonmyrornas svärmning, och en del nyparade drottningar kan grunda nya samhällen genom att följa med under en slavräd och stanna kvar i resterna av det plundrade slavmyreboet. Vanligare är dock troligtvis att nyparade amasonmyredrottningar på egen hand tränger in i ett slavmyrebo och övertar samhället genom att döda den rättmätiga drottningen. Amazonmyresamhället har en drottning, upp till några tusen arbetare samt minst något tiotusental slavar. Bortsett från den korta tid då slavräderna äger rum visar sig arten inte mycket, och man hittar den lättast i bon under stenar. När man vänder på en sten och blottlägger ett amasonmyrebo syns de orangebruna arbetarna i vimlet av mörka slavarbetare snabbt kila undan för att gömma sig.

Biotopen är solexponerad, mer eller mindre torr mark med kort vegetation, gärna i närheten av buskar eller glest stående träd.

Hot

Igenväxning eller åtgärder som minskar arealen solvarm mark är negativt. Arten är säkerligen betesgynnad och upphörande bete kan därför på sikt vara ett hot mot dess existens. Man kan också förmoda att gödning (konstgödsel eller för många betesdjur per ytenhet) försämrar biotopen för myran.

Åtgärder

Amazonmyran är av allt att döma en stor sällsynthet i vårt land och de platser där arten finns borde hållas under uppsikt och eventuellt åtgärdas för att säkra den nordeuropeiska populationens framtid. Betesdrift på arten förekomstlokaler måste stimuleras kompletterat med vissa röjningsåtgärder där igenväxning hotar markens varma mikroklimat.

Övrigt

Det svenska namnet har inget med Amazonas att göra utan syftar på amasonerna, de krigiska kvinnor som omnämns i den grekiska mytologin.

Etymologi: rufescens (lat.) = rodnande.

Uttal: [Polyérgus ruféssens].

Litteratur

Ander, K. 1947. Notiser om gaddsteklar. 1–2. *Opusc. ent.* 12: 119–126.

Collingwood, C.A. 1979. The Formicidae (Hymenoptera) of Fennoscandia and Denmark. *Fauna Ent. Scand.* 8.

Douwes, P. 1995. Sveriges myror. *Ent. Tidskr.* 116(3): 83–99.

Douwes, P. 2012. *Polyergus rufescens* amasonmyra, s. 198–199. – I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Steklar: Myror–getingar. Hymenoptera: Formicidae–Vespidae. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Mehl, R. & Hansen, L.O. 2015. The Amazon ant *Polyergus rufescens* (Latreille, 1798) (Hymenoptera, Formicidae) in Norway. *Norwegian Journal of Entomology* 62(1): 16–19.

Seifert, B. 1996. *Ameisen: beobachten, bestimmen*. Naturbuch Verlag, Augsburg.

Ødegaard, F., Olsen, K.M., Staverløkk, A. & Gjershaug, J.O. 2015. Towards a new era for the knowledge of ants (Hymenoptera, Formicidae) in Norway? Nine species new to the country. *Norwegian Journal of Entomology* 62: 80–99.

Författare

Björn Cederberg 2001. Per Douwes 2012. Rev. Artur Larsson 2016.